

šolsko-politični program. V tem programu mora najti svoj izraz idejno stremeljenje učiteljstva, v njem se mora zrealiti naše razumevanje težej in potreb naroda, njegovih kulturnih, gospodarskih in socialnih prilik ter naše razumevanje velikih vprašanj narodove bodočnosti.

Takega programa z veliko koncepcijo in globljo idejno utemeljitvijo danes nimamo, nima ga nihče pri nas v državi, nobena učiteljska ali kulturna organizacija, nobena politična stranka. Diletantski in reakcionarni je sedanjí način reševanja naših šolsko-organizatoričnih nalog, ko se kujejo zakoni in izdajajo navedbe za posamezne kategorije šol, ne da bi se bil zgradil prej kak skupen temelj in se ugotovili medsebojni odnosi teh šol in brez ozira na socialne potrebe in na razmere v posameznih delih države.

Pri ustvarjanju svojega šolskega programa moramo imeti v vidiku celotno šolstvo, izhajati pa moramo iz domačih potreb in ne slepo posnemati in prenašati k nam tujč forme in uredbe.

Načelni vidiki za izgradnjo našega šolskega programa, kateri so skupni vsemu učiteljstvu, pa so:

a) Pri šolski zakonodaji se mora poleg pedagoškega v čim večji meri upoštevati socialni moment. V ustroju šolstva mora priti do izraza princip, da morajo vse šole biti čim bolj dostopne ukaželní mladini iz vsch slojev naroda. Treba bo n. pr. olajšati učencem prehod iz ene vrste šol na drugo in ustvariti take tipe šol, kjer bo nardjena in zrelejša podeželska mladina v krajši dobi dosegla cilj sedanjih srednjih šol.

b) Naloga šole je, da dvigne splošni kulturni nívó naroda, da izenačuje prevelike razlike v izobrazbi posameznih slojev, da zbujá latentne sile v narodu in jih usmerja v produktivno smer in tako narod usposablja za reševanje velikih svojih zgodovinskih nalog. Ne more pa biti njegova naloga, da ustvarja na eni strani inteligenčni proletarijat brez sposobnosti za samostojno produktivno delo — tedaj parazite na državnem telesu — na drugi strani pa zanemari vzgojo širokih slojev kmetijskega naroda in tako duhovni prepad med posameznimi sloji naroda pogloblja in širi.

c) Uveljaviti se mora vsaj do neke mere demokratično načelo, da je država dolžna skrbeti v enaki meri za izobrazbo kmetске kot mestne mladine, da se polagoma mora državni izdatek za šolanje posameznega mestnega in kmetijskega otroka izenačiti in da mora prenehati sedanje stanje, ko izdaja država v nekaterih pokrajinah za šolanje poedinega mestnega otroka do 50-krat toliko kot za poedinega podeželskega.

č) Organizacija mora obrniti svojo glavno pozornost podeželski šoli, ki služi 90% naroda kot edino izobraževališče. Obmejno šolstvo naj bo pri tem še v posebni meri deležno njene skrbi.

d) Težišče izobrazbe kmetске mladine se mora prenesti na zrelejšo dobo. Dokler prepuščamo kmetško mladino po dovršenem 14. starostnem letu njeni usodi, ostane vprašanje izobrazbe kmetškega naroda nerešeno, odprto. Vprašanje nadaljevalnega šolstva in splošne in strokovne izobrazbe zrelejšeg kmetске mladine mora biti predmet najresnejšega proučavanja v naši organizaciji. Naša podeželska šola mora postati žarišče vsega kulturnega življenja na deželi in učitelj centralna osebnost v kmetškem narodu. Učitelj na deželi mora postati iz osnovnošolskega učitelja pravi narodni učitelj. Usoda našega stanu je najtesneje združena z vprašanjem podeželskega šolstva in je ravno podeželski učitelj poklican, da pribori vsled svojega izrednega položaja celemu stanu boljše socialno in gnotno pozicijo.

e) Da pa bo učitelj sposoben za izvrševanje svoje prosvetne misije na deželi, mora dobiti popolnoma drugačno in temeljitejšo izobrazbo kot je sedanja. Bodoče učiteljsko izobraževališče mora postati oni idealni zavod, kjer se bodo najresneje proučevala vsa eksistenčna vprašanja narodova; postati bo moralo prava narodna univerza, kjer bo dobival naš učiteljski naraščaj po dovršeni srednji šoli in po predhodni strokovni praksi na vzorni osnovni šoli vso izobrazbo, ki ga bo usposabljala, da bo vodil vse izobraževanje, splošno in strokovno naše podeželske mladine tudi po dovršeni osnovni šoli.

Potrebno bi bilo ustanoviti odbor ali krožek za proučevanje problemov podeželskega šolstva, ki bi stal v tesnem stiku s podeželskimi učiteljskimi društvi. Vsa podeželska učiteljska društva naj se pečajo s tem vprašanjem.

Naš šolski program mora biti uspeh skupnega dela vsega učiteljstva, zasnovan mora biti na praktičnih izkušnjah in na globokem pojmovanju narodovih potreb in naših velikih nacionalnih nalog.

A nele šolski program, ampak ves naš delovni program sploh mora sloneti na bazi skupnega dela vsega učiteljstva. Ne iniciativa, ne oseba, ki se ne sme prepustiti par osebam, ki so slučajno na čelu preorientirane organizacije. Treba bo temeljitega skupnega dela vseh in vsakega, ako nočemo, da ostanje vsi programi le kos papirja.

Zaradi tega je nujno potrebno, da sodelujemo vsi že pri izgradbi našega programa.

Pozvati je vse članstvo (glej sklep seje širjega sosveta spodaj), da pove svoje mnenje o posameznih točkah tega programa, da se spopolni in precizira. Takim potom izdelanemu in do potankosti izluščnemu programu, usmerjaj potem poverjeništvu svoje delo!

Šolski zakon.

Tudi referat o temeljnih načelnih stališčih k vprašanju šolskega zakona je zaradi piclega časa moral izostati. Tovariš Mencin je predlagal, naj poverjeništvu takoj skliče anketo, ki bo proučila zadnji projekt zakona, ki je predložen Narodni skupščini. Anketa naj izdela izpreminjvalne predloge in utemeljitve, ki naj se pošljejo vsem zastopnikom parlamentarnih skupin v šolskem odboru in izvršnemu odboru UJU.

V anketo so bili predlagani tovariši: Vauda, Mencin, Dimnik, Hočevár, Polak in Dolgan.

(Anketa je delovala od 12. do 16. t. m. in je dovršila svoje delo. Poverjeništvu je že izvršilo ta sklep in razposlalo predloge poslancem in Izvršnemu odboru UJU.)

Skupno delo učiteljstva z ostalim državnim uradništvom.

Tov. Dimnik je le na kratko poročal o nalogah učiteljstva napram Zvezi državnih nameščencev.

Č. V.:

Finančni zakon za leto 1927/28. in visoke pedagoške šole.

V avstrijski šolski zakonodaji se je že od leta 1869. jasno videla borba različnih kulturnih naziranj za oblast nad šolo.

Prva doba nam je dala za tedanje čase visoko učiteljsko izobrazbo in nas rešila cerkvene hierarhije.

Z rastočo močjo reakcije je prišlo noveliziranje šolskega zakona leta 1905., ki je poslabšalo naš položaj. V teku zadnjih osem let vidimo podobno sliko v razvoju našega šolstva.

Nacionalna osvoboditev je tudi slovensko učiteljstvo dvignila k novemu letu v borbi za osamosvojitve šole in nje-ne odvisnosti od raznih režimov. V tej borbi sta prišli do izraza dve glavni zahtevi. Prvič, dajte učiteljstvu večje strokovne izobrazbe, da s tem dobi potrebno podlago in ugled za svojo visoko misijo med narodom, drugič osvobodite šolstvo političnih vplivov, ker ono mora služiti vsemu narodu in državi, ne pa posameznim strankam!

Delo za doseg te ciljev bi bilo veliko lažje, če bi imela naša centralna šolska uprava kak stalen prosvetni program, a vse kaže, da takega programa ni in se dela vse od slučaja do slučaja po trenutnih potrebah in željah, vladajočih političnih strank.

K uresničenju prve gornje točke naj bi pripomogla ravno Višja pedagoška šola, opremljena z vsemi pomožnimi sredstvi kakor knjižnicami, inštituti za eksperimentalno pedagogiko, poskusnimi šolami itd.

V prvi vrsti se je res ustanovila iz praktične potrebe, da nam daje sposobne učitelje za meščanske šole, a v drugi vrsti naj bi bil to zavod, kjer bi se novejša metodiska načela in pedagoška stremeljenja praktično preizkusila in kot preizkušena razširila po državi. Ima pa pedagoška šola še drugo važno nalogo. Vse naše šolstvo se je razvilo počasi iz gospodarskih in kulturnih potreb ter se vedno bolj diferenciralo. Vsaka vrsta šol ima tudi svojo zakonsko osnovo, ki nimajo med seboj nobene organske zveze. Žal, da se pri sedanjih šolskih zakonskih projektih ta pogreška ponavlja in se predlagajo osnutki zakona za razne kategorije šol popolnoma ločeno, kakor bi ne imeli eden in isti namen, urediti vzgojo mladine. Ravno Višja pedagoška šola s svojim proforskim zborom in svojimi slušatelji učitelji naj postane vez med vsemi vrstami šol od ljudske do vseučilišča.

Vsa naša prosveta bi morala sloneti na točno in za daljšo dobo izdelanem programu. Toda pri nas se menjajo prosvetni ministri kakor vreme in z njimi tudi prosvetni programi. To se najbolje vidi na razvoju naših Višjih pedagoških šol.

Leta 1919. v času ko je bil g. Roje prosvetni poverjenik za Hrvaško, se je v Zagrebu osnovala Višja pedagoška šola na podlagi dobro premišljenega prosvetnega programa, kakor je to zahtevala tedanja zgradba celega našega šolskega sistema.

Leta 1920. se je ustanovila Višja pedagoška šola v Beogradu in so bili že tedaj nastavljeni profesorji in rektor ter so prejeli plače, a odprla se je šele leta 1924., ko je bil g. Korošec prosvetni minister. Kaj je bilo vzrok, da se ni prej odprla, ne moremo tu razpravljati. Leta 1923. v jeseni je prišel ukaz, da se obe Višji pedagoški šoli zapreta, čeravno beogradska še odprta ni bila; vendar se je ta ukaz kmalu prekalil in je v šolskem letu 1923/24. zagrebška Višja pedagoška šola mirno delovala dalje. Samo iz Slovenije ni bilo v tem šolskem letu nobenega slušatelja, čeravno je bilo več prosilcev.

S čl. 96. finančnega zakona za leto 1925/26. je bil pooblaščen prosvetni minister, da se višja pedagoška šola razširi na štiri leta ter se je na podlagi tega zakona odprl s tekočim šolskim letom tretji letnik v Zagrebu in v Beogradu.

Interesantna pa je zgodba o tekstu gori imenovanega člena v finančnem zakonu. G. Radič, tedanji prosvetni minister, je predlagal v finančnem odboru in v plenu skupščine je bil tudi sprejet sledeči

Širji sosvet je sklenil, naj referent celoten referat objavi v »Učit. Tovarišu«.

Društva naj izvedejo svoje sklepe ter naj izvrše pristop k Zvezi državnih nameščencev s tem, da redno pobirajo 10-imesčno članarino à 120 Din od člana, ki naj jo nakažejo pov. UJU, da jo odkaže Zvezi državnih nameščencev.

Prihodnja pokrajinska skupščina.

Glede kraja, časa in dnevnega reda za prihodnjo pokrajinsko skupščino je dal širji sosvet pooblastilo ožjemu sosvetu, da sam sklepa o tem in odredi potrebno.

Sklep.

Poverjenik Andrej Skulj je zaključil sejo širjega sosveta, ker so člani morali oditi na vlak. Njegove iskrene besede so našle buren odmev in odobravanje med člani.

Tako je končala prva seja širjega sosveta novega poverjeništvá v največji stvarnosti in v najlepšem tovarištvu ter v pozitivnem delu za blagor šolstva in učiteljstva.

tekst: »Minister prosvete se pooblašča, da sme razširiti skladno s čl. 94. ustave z delno izpremembo uzakonjene uredbe o Višji pedagoški šoli z dne 30. avgusta 1920 Višji pedagoški šoli v Zagrebu in Beogradu (v visoke pedagoške šole s činom univerzitetne fakultete) na štiri letnike namesto treh letnikov, doslej predpisanih s členom 3 omenjene uredbe in da sme odrediti do poznejše posebne zakonske ureditve za ti visoki šoli na predlog njihju učiteljskih zborov in z odobritvijo ministrskega sveta vse, česar je treba.«

V »Službenih Novinah« od 31. marca 1926, štev. 72 pa je bil tiskan finančni zakon za leto 1926/27. in člen 96 s tekstom, v katerem so bile izpuščene besede, ki so zgoraj v oklepaju. Po tej stilizaciji se te šole razširijo na štiri letnike kot visoke šole, ali niso obenem postavljene v čin fakultete. Tu se je napravila tiskovna napaka, ali pa se je izpremenil tekst brez vednosti ministra prosvete. Pri tem je tudi ostalo, ker g. Radič je med tem odstopil in ni imel več časa urgirati izpremembo te napake.

Tako smo imeli učitelji vsaj enkrat črno na belem pravico in celo uzakonjeno, da nam je odprta visoka šola pod približno istimi pogoji kakor tovarišem v Nemški Avstriji in Nemčiji. Žal, da smo preveč zaupali na stalnost in svetost zakonov, ker te dni je finančni odbor razpravljá o proračunu za leto 1927/28. in tu je predlagal g. Smodej v imenu vladne večine, da se tretji in četrti letnik visokih pedagoških šol zopet zapre. Sedanji slušatelj tretjega letnika naj še končajo oba višja letnika, novih pa se več ne sprejema. Tako bo šola zopet imela samo dva letnika.

To se vse dela brez kakega načrta z največjo lahkornostjo, brez utemeljitve po kakem prosvetnem programu. Pač, utemeljuje se s — štednjo! Da, res, štednja, to je ona krinka, s katero se hoče zakriti napad konservatizma na osnovno šolstvo in pravice učiteljstva, ker kot takega ga moramo smatrati vsi brez ozira na politična naziranja posameznikov. Za vse učiteljstvo je to načelno vprašanje in ga moramo s tega stališča tudi obravnavati. Za doseg priznanja študija na visokih šolah se je slovensko učiteljstvo borilo čez četrto stoletja, zato si te pravice, ki se nam je enkrat dala, ne damo vzeti. So pa še drugi momenti, ki jih je treba upoštevati; tu je vendar večje število slušateljev in profesorjev, ki ne znajo, pri čem so. Kakšno stališče bodo imeli ti edini absolutni visoke pedagoške šole, ker samo zanje ni mogoče ustvariti posebnih zakonskih doboč!

Tudi argument štednje ni tako tehten, da bi upravičil tako ravnanje napram učiteljstvu, ker za vzdrževanje tretjega in četrtega letnika niso tako veliki stroški; profesorji so isti kakor za drugi in tretji letnik ter jim je vseeno, ali predavajo tridesetim ali šestdesetim slušateljem. Večji izdatek je samo za nekaj honorarnih ur in plače učiteljem-slušateljem, ali tudi to ne znaša niti par milijonov za obe Višji pedagoški šoli v Zagrebu in Beogradu.

Vprašanje reelnega narodnega gospodarstva je v tem, ali nam ne prinese več teh par milijonov izdanih v korist narodne prosvete, kakor milijarde vložene v neproduktivne svrhe. Vsi nacionalni ekonomski so si edini v tem, da so se najbolj rentirale vsote vložene za narodno prosveto, čeravno ni efekt takoj viden, kakor v kakem špekulacijskem podjetju. Mi pa moramo računati na uspehe šole v desetletjih — za take uspehe pa naši odločujoči faktorji nimajo smisla, ker se love za trenutnimi uspehi.

Da opravičimo očitke lahkornosti, omenimo še to: Če je res za državo vzdrževanje dveh popolnih Višjih pedagoških šol v sedanjí gospodarski krizi preveliko breme, torej naj se samo ena reducira in naj ostane vsaj ena popolna v Zagrebu ali Beogradu. Odločitev je težka, ker pridejo tu v poštev politični momenti; ali v tako važnih zadevah prosvetnega programa ne smejo biti odločilni.

Zborovanje predstavnikov slovenskega učiteljstva v Celju.

(Seja širjega sosveta poverjeništvá UJU Ljubljana, dne 2. februarja 1927 v Celju.)

(Konec.)

Proračun za dobo od 1. januarja do 30. junija 1927.

Blagajnik pov. UJU tov. Grum je poročal o proračunu poverjeništvá, ki ga je sprejela pokrajinska skupščina v Celju. Utemeljeval je posamezne postavke, za katere je nujno potrebna izprememba v okvirju dovoljenega kredita in brez zvišanja članarine. Širji sosvet je predlog odobrila proti naknadni odobritvi skupščine.

Pri posameznih postavkah se je vnela večja debata v personalnem in stvarnem oziru glede dela, ki spada v področje, za katero so se odobrili krediti.

Predlogi.

1. Okrajno učiteljsko društvo za Ljubljansko okolico je stavilo dva predloga, ki zadevata Učiteljsko tiskarno in »Edinstvo«. — Oba predloga sta bila sprejeta in je bilo dano zadevno pooblastilo ožjemu sosvetu in poverjeništvu.

2. Kočevsko učiteljsko društvo je stavilo predlog, da se priredi v glavnih početnicah socialno izobraževalni tečaj po možnosti v Ljubljani in v Mariboru. Obravnava naj vse panoge socialnih in narodno-gospodarskih ved. — Predlog je bil soglasno sprejet z dostavkom, da naj poverjeništvu takoj naprosi v tem oziru Pedagoški krožek v Mariboru za sodelovanje in se da tečaju tudi socialno pedagoški značaj.

Predlog istega društva glede »Edinstva« se stavi z dnevnega reda z ozirom na prepoldanski sklep o sanaciji gospodarskega stanja.

3. Laško učiteljsko društvo je stavilo protestni predlog glede premeščanja tov. Mödendorferja, o čemer se je pojasnil položaj.

Drugi predlog tega društva se je tikel Učiteljskega konvikta, da naj člani poverjeništvá prirede v svojih službenih krajih zbirke v prid Učit. konviktu, oziroma prireditve. Doneski naj se izročé društvu in blagajniku. Društvo pa naj pozove pomožno akcijo in odbor konviktov, da se združita, na kar se bo nabrana vsota nakazala.

Tretji predlog poziva poverjeništvu, da naj poskrbi za novo izdajo staleža za leto 1927.

4. Kamniško učiteljsko društvo je predlagalo, da pošlje vsako okrožje pov. UJU

samo po enega delegata na državno skupščino UJU — zaradi stroškov. — O tem se je razvila daljša debata, na kar je predsednik po stvarnih pojasnilih začasno predlog umaknil.

5. Marenberško društvo je predlagalo ustanovitev obrambnega fonda s podrobno utemeljitvijo in formulacijo glede upravljanja tega fonda. — Povdarjalo se je, da so žal vse take institucije zelo diskreditirane in bo treba mnogo sil, da se zaupanje članstva zopet dvigne. — Sklene se predlog izročiti okrajnim društvom v razpravo.

7. Logaško društvo je stavilo sledeči predlog, ki je bil v celoti sprejet:

Ministerialna naredba za izvolitev prisednikov v ocenjevalno komisijo pri predsednik poglavarju in pri velikem županu določa, da volijo prisednika v ocenjevalno in namestilno komisijo pri velikem županu prisedniki v srezih iz vrst učiteljstva, ki je nameščeno na sedežu oblasti:

Učiteljstvo sicer pozdravlja tozadevno naredbo, vendar pa se z omejitvijo, da mora voliti za prisednika po svojih zaupnikih tovariši, ki je na sedežu oblasti, ne strinja, ker se s to naredbo krši načelo demokracije in ker so učitelji volilec prikrajšani v svoji pasivni volilni pravici.

Zahtevamo, da se naredba izpremeni v tem zmislu, da voli tudi prisednika v oblastno ocenjevalno komisijo celokupno učiteljstvo iz svojih vrst svobodno kakor spozna samo potom svoje organizacije za dobro brez omejitve z ozirom na sedež.

Prav v istem smislu naj se izpremeni sedaj veljavna naredba glede zastopnika učiteljstva v komisijo za nameščanje ter v disciplinsko komisijo.

Delovni program pov. UJU.

O delovnem programu je na kratko poročal tov. Ribičič, ker ni bilo več časa iznesti celotno poročilo.

Širji sosvet je sklenil objaviti celotno poročilo v »Učit. Tovarišu«, da o njem razpravljajo okrajna učiteljska društva, ki naj takoj sestavijo ankete za proučitev delovnega programa. Te ankete imajo potom svojih društev predložiti do 15. marca t. l. poverjeništvu predloge glede izpolnitve delovnega programa. Ozirajo naj se pa le na izvedljive točke za bližnjo bodočnost.